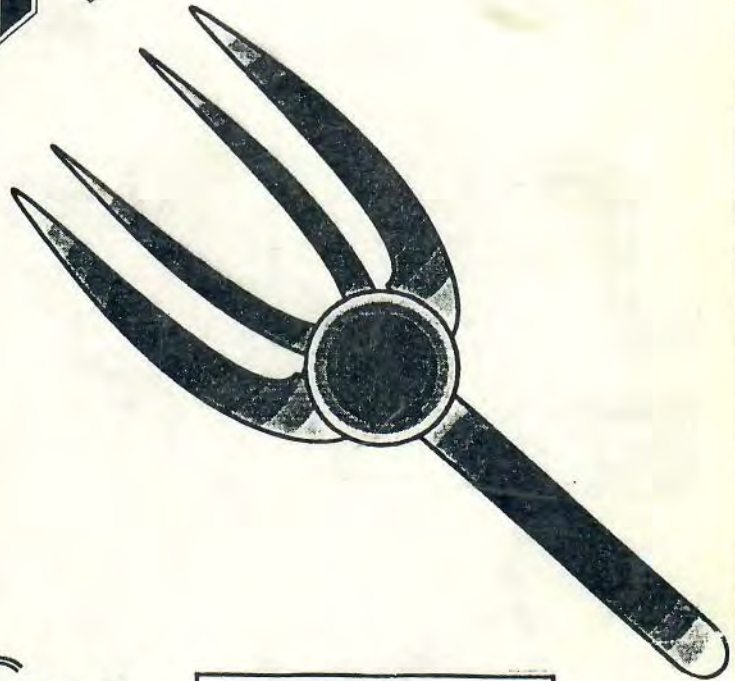

השבועית

על

קצה

הקולעו

עיריית רעננה
האגף לחינוך

נשיאית
רשת מוסדות חינוך בישראל

כתיבה עריכה וגרפיקה:
אביטן מאיר

כתיבה עריכה וגרפיקה: אביטן מאיר

תשרי
תשנ"ד

פתח דבר

מצוות שביעית היא מיסודות האמונה, וכמאמר הגמ' בטעם של מצוות שמיתה, "אמר הקב"ה לישראל, זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא". ריחוקה של מצוות שביעית מתלמידנו נובעת מהקושי בלימוד סוגיה זו ובפרטים הרבים המקיפים את השביעית. מטרת חוברת זו לקרב את הנוער לעולמה של השמיטה בהלכה ובהבנת מושגים ע"י עיצוב הדף מחדש ומכך יוצא "דבר דבור על אופניו". חוברת זו מהווה סיכום של השביעית בשיטה תבניתית בשילוב תרשים זרימה ובנויה כ"אריח על גבי לבנה" כשמשולבים דברי סיכום בסוף נושא וחידודי לשון על דרך המליצה הניתנים לניתוח הלכתי. שימושה של חוברת זו למורה הם רבים אך הצלחתה היא, כאשר מצולמת על דפי שקף והם משמשים כעזר לסיכום הנושא בכיתה. התלמיד ישתמש בחוברת זו בביתו לסיכום הנושא בצורה הקצרה והברורה. ועל כך שמה של החוברת "השביעית על קצה הקלשון".

מאיר אביטן

תיכון דתי עיוני מדעי
אמיתית - רעננה
הספרייה
No. 2542

תשרי התשנ"ד לפ"ג שנת השמיטה

דבר ההנהלה

מצוות השמיטה נכללת בין המצוות התלויות בארץ, לימוד פרטיה וטעמיה מהווה בשבילנו הזדמנות להבנת הערכים הרוחניים שבה. כשאר המצוות התלויות בארץ הרי היא מעידה על קדושתה של הארץ וייחודה. בהשבתה בשנת השמיטה אנו מבטאים את זיקתנו אל אדמת ארץ ישראל. על טעמיה של מצווה זו נאמר בספר החינוך "משרשי המצווה לקבוע בלבנו וליצור ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ.... והוא כענין שאנו מונים ימי השבוע בששת ימים והשביעי מנוחה". קיום מצווה זו איפוא, בא לחזק בנו את האמונה בקב"ה בורא עולם. המצווה להפקיר את פירותיה מבעלותו של האדם מפנימה בו גם את ההכרה שאין לראות ברכוש ובחומר מטרה בחיים ויש לדעת לוותר עליהם ע"פ מצוות בורא עולם. בחוברת זו מרוכזים בצורה תמציתית ומסכמת דיני השמיטה, אני מקווה שע"י העיון בה נצליח לקנות את המידות הפנימיות שמצווה זו באה להטביע בנו. תודתי והערכתי למר מאיר אביטן על השקעתו בכתיבת החומר בצורה נאה ומסודרת, יישר כוח.

לאה ברק

מנהלת בי"ס אמ"ת - רעננה

השביעית על קצה הקלשון

התוכן

6.....	דין מצוות שביעית	פרק א'
14.....	דין איסור ספיחין	פרק ב'
17.....	קדושת פירות שביעית	פרק ג'
22.....	שביעית בזמן הזה	פרק ד'
26.....	דין שמיטת כספים	פרק ה'
30.....	טעמי מצוות שביעית	פרק ו'
33.....	שביעית בחיי היום יום	פרק ז'

השביעית על קצה הקלשון

פרק א'   פרק ב'   פרק ג'   פרק ד'

תוכן מושגים

אוצר בית דין	שדה זרע	גיזום ייבול	שמיטת קרקע
שביעית בז"ה	גידולי קרקע	קילטור הברכה	שמיטת כספים
מכירת קרקעו'	עקירת ספיחין	אברויי אילנא	זריעה קצירה
לא תחנם	קדושת פירות	אוקמי אילנא	זמירה בצירה
פירות גוי	נביטה חנוטה	השקאה בבעל	חרישה נטיעה
טאבו	הפקרה	השק' בשלחין	סיקול עידור
הפקעת קדוש'	איסור סחורה	איסור ספיחין	השקאה כיסוח
תוספת שביעי'	איסור הפסד	שדה בור	ניכוש עישון
מראית עין	מצוות ביעור	שדה ניר	
לא תחנם	דמי פירות שבי	שדה כרם	

השביעית על קצה הקלשון

תוכן מושגים

פרק ה'	פרק ו'	פרק ז'
שמיטת כספים	ז' ליציאת מצר'	עיבוד בשמיטה
פרוזבול	מידת ביטחון	גיזום עונתי
מוסר שטרות	גמילות חסד	גיזום סניטרי
משמט אני	שוויון	טיפול בדשאים
יסוד שמי' כספים	תיקון מידות	טיפול בוורדים
	מנוחת אדמה	טיפול בעציצים
	תקון אומה	עציץ נקוב
	קדושת הארץ	עצ-שאינו נקוב
ז' למעשה ברא'	א"י ועם ישרא'	בית מקורה
		בית משותף
		קדושת שביעת
		ספיחין
		הפקר בגידולים
		דמי פירות שבי
		היתר מכירה
		תרומות ומעשר
		גמר מלאכה
		שמיטת כספים

פרק א'

דין

מצוות

שביעית

מקורות מן התורה לשביעית.

שמיטת כספים ושמיטת קרקעות.

שמיטת קרקעות : מלאכות האסורות מן התורה

מלאכות שהדעות חלוקות אם אסורין מהתורה או חזל

מלאכות האסורות מדרבנן.

מלאכות המותרות מדאורייתא ומדרבנן .

סיכום מלאכות המותרות והאסורות.

חידודי שביעית על דרך המליצה.

מושגים

בפרק

זה.

**שמיטת כספים
שמיטת קרקעות.**

**זריעה, קצירה .
זמירה, בצירה.**

חרישה ונטיעה.

**סיקול, עידור, זיבול,
השקאה, כיסוח, ניכוש,
עישון, גיזום, ייבול,
קילטור, הברכה.**

**"אברווי אילנא"
"אוקמי אילנא"**

**השקאה בבעל.
השקאה בשלחין.**

**קדושת פירות,
השמטת היבול,
שביתת הארץ.**

מקורות בתורה לשנה השביעית :

- ב ויקרא כה
- ג " כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם, וּשְׁבַתָּהּ אֶרֶץ שַׁבַּת לָהּ: (1)
- ד " שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך, ואספת את תבואתה :
- ה " ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' (1) שדך לא תזרע וכרמך " את ספיח קצירך לא תקצר ואת ענבי נזירך לא תבצר, שנת שבתון יהיה לארץ: (2)
- ו " והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך .....
- ז " ..... תהיה כל תבואתה לאכל (3)
- י שמות כג " ושש שנים יזרע את ארצך ואספת את תבואתה :
- יא " והשביעית תשמטנה ונטשתה (2) ואכלו אביוני עמך .....
- י שמות לד " מקץ שבע שנים תעשה שמיטה "
- יא " וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר יש ברעהו. (4)
- דיני השמיטה מחולקים לבי' שמיטות**

שמיטת קרקעות הכוללות ג' ציונים

שמיטת כספים

1.

שביתת הארץ
שביתת הארץ מעבודת השדה וצמיחותיה

2.

השמטת היבול
הפקרת כל תנובת השדה והאלנות באותה שנה.

3.

קדושת הפירות
לנהוג קדושה בפירות וביבול

4.

שמיטת כספים
ויתור על הכספים המגיעים לך בסוף השנה.

שמיטת קרקעות כוללת שתי מצוות עשה וארבע לא תעשה מצוות עשה: א. הפקרה: להפקיר כל מה שתוציא הארץ

בשנה השביעית וכל הרוצה לזכות בפירות זוכה ב: השבתה: לשבות מעבודת האדמה.

מצוות לא תעשה

ג: איסור עבודת אדמה: "שדך לא תזרע"

ד: איסור עבודת אילנות (כרמים):

ה: איסור קצירה: מה שהארץ מצמיחה

מאליה בשנה השביעית "ספיח קצירך לא תקצור" לא תקצור אותם כדרך שאנו קוצרים את התבואה בשר השנים.

ו: איסור לקיטת פירות: לא לאסוף כדרך

שאוספים כל השנה אלא בשנינו'

שמיטת כספים כוללת ג' מצוות:

מצוות עשה אחת:

א: שמיטת הלוואות ביטול החובות שזמן פרעון חל לפני סוף שנת השמיטה:

מצוות לא תעשה שתיים ב: לא יגוש:

איסור לתבוע את החוב בשנת נשמיטה

ג: לא למנוע הלוואה לא להמנע מלהלוות לנצרכים מפני השמיטה

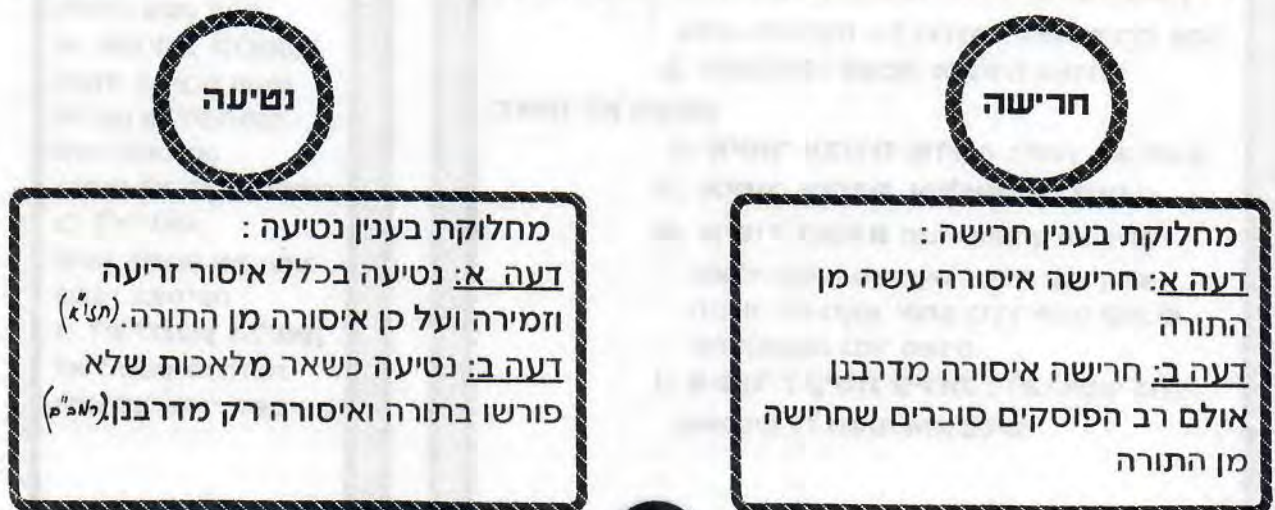
חלק א: מצוות שמיטת קרקעות

"שבת שבתו יהיה לארץ"

א: מלאכות האסורות מן התורה (מדאורייתא)

ב: מחלוקת במלאכות חרישה ונטיעה: האם אסורות מן התורה או מדרבנן

ג: מלאכות האסורות מדרבנן (חכמים)

ישלצין
שמלאכות
אלו מותרים
בתנאים
מסוימים
ועל כך
בהמשך.

פינוי מקום שדה מאבנים על מנת שתוכן האדמה לנטיעה או זריעה

סיקול

אסור לעדור מסביב לאילן כדי להבריא (לשבחו).

עידור

אסור לפזר זבל טבעי או דשן כימי על פני השדה, כדי להשביח ולגדל את פוריתה.

זיבול

אסור להשקות שדה שגידוליה מסתפקים מסתפקים במי גשמים (שדה בעל).

השקאה

אסור לחתוך את ראשי העשבים הרעים ולהשאיר את השורש.

כיסוח

אסור לעקור את העשבים הרעים המפריעים לגידול הצמחים כדי לשבח את העץ.

ניכוש

אסור להעלות עשן בענפי האילנות כדי להמית את התולעים וע"י כך משבח את העץ.

עישון

אסור לסלק ענפים ישנים ובלתי רצויים. כמו כן פעולת קירסום אסורה בהורדת ענפים יבשים מן העץ וכן פעולת פיסוג שהיא דילול ענפים מיותרים מן העץ. וכן פעולת זירוד גם אסורה שהיא כריתת הענפים הרכים שבעץ.

גיזום

אסור לייבל, לחתוך את היבלת שעלתה באילן.

ייבול

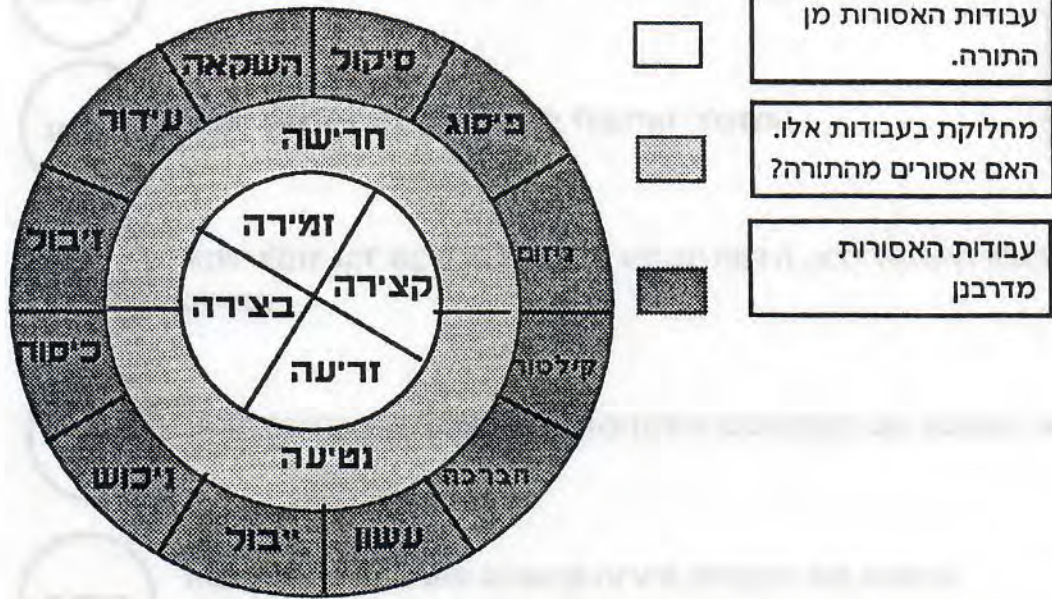
תחוח הקרקע ועבודה במכשיר מסוים המפורר את השכבה העליונה של האדמה.

קילטור

כפיפת ענף של צמח ונעיצתו באדמה כדי שיכה שורשים ויעשה לצמח עצמאי.

הברכה

מעגל מלאכות האסורות מהתורה וחכמים

עבודות המותרות בשביעית באיסורים מן התורה

מלאכה מותרת

מלאכה אסורה

עציץ שאינו נקוב מותר לזרוע, אולם רק בבית מקורה. איסור זריעה בקרקע אולם גידולי מים מותרים בתנאים מסוימים. {יש אסורים כלל זריעה}

איסורו מן התורה ואסור לזרוע מיני זרעים וירקות או לנטע עץ או לשתול שתיל

זריעה

אולם אם לוקט בשינוי, כאדם הלוקט מן ההפקר מותר.

איסורו מן התורה ואסור לקצור כדרך הקוצרים

קצירה

אולם אם בוצר בשינוי, תולש ביד ובוצר מעט כדי אכילת בני ביתו מותר.

איסורו מן התורה ואסור לבצור כדרך הבוצרים.

בצירה

אולם כאשר הזמירה לא לצורך העץ אלא צריך את העצים להסקה מותר

איסורו מן התורה וזמירה באלנות אסורה אולם זמירה בגפן אסורה בכל מקרה.

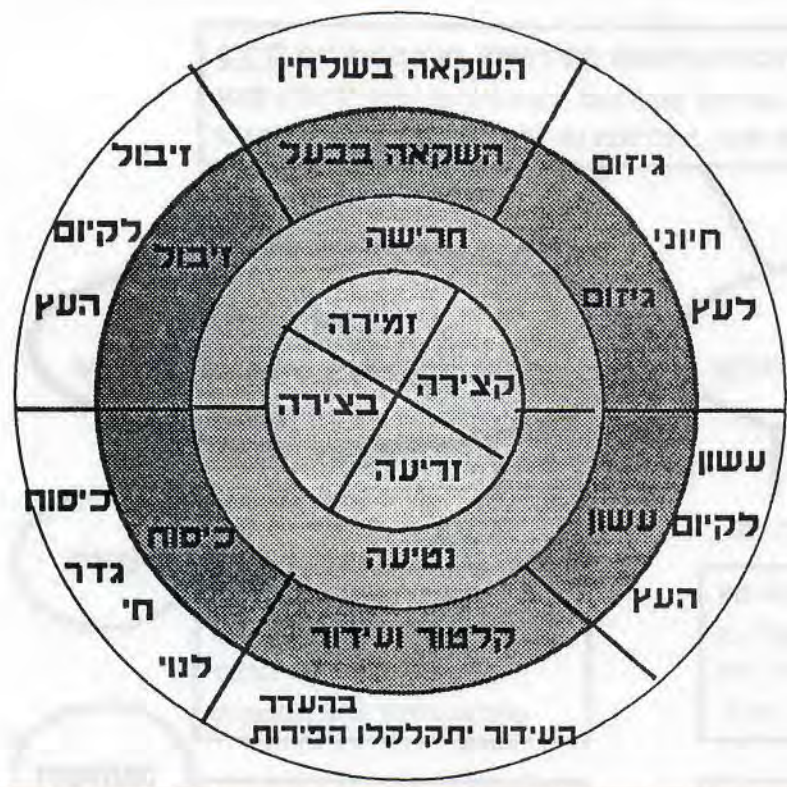
זמירה

עבודות המותרות בשביעית באיסורים מדרבנן (חכמים)

כלל כל העבודות שמדרבנן ומטרתן שיבוח הקרקע או הצמח או האילן אסרו חז"ל (כפי שראינו לעיל במלאכות מדרבנן) אולם עבודות שמטרתן לשמור על קיום הצמחים או האילנות, כדי למנוע המתת העץ התירו חז"ל

מעגל מלאכות האסורות וחמותרות

- עבודות המותרות מחכמים משום אוקמי.
- עבודות האסורות מחכמים משום אברוי.
- מחלוקת האם אסורים מהתורה או חכמים.
- עבודות האסורות מהתורה.

במלאכות דרבנן המותרים והאסורים הובאו דוגמאות לחלוקה במלאכות שתפיקדם אברוי אילנא למלאכות שתפיקדם "אוקמי אילנא".

סיכום עבודות האסורות והמותרות מן התורה ומדרבנן בשביעית

1. מלאכות האסורות מן התורה : זריעה, קצירה בצירה, בצירה. עבר ועשה לוקה מן התורה.
2. נטיעה : לדעה אחת היא אסורה מן התורה. לפי שהנטיעה בכלל זריעה . לדעה שניה הנטיעה היא כשאר מלאכות שלא נתפרשו בתורה ואינה בכלל הלאו של "לא תזרע" ואיסורה מדרבנן בלבד.
3. חרישה: לדעה אחת יש בה איסור עשה של התורה . לדעה השניה איסורה מדרבנן, אולם רב הפוסקים כדעה הראשונה, וא"כ חרישה אסורה אבל אינו לוקה (איסור זה לא מפורש בתורה) אם כי למדים מהפסוק " בחריש ובקציר תשבות "
4. הקצירה והבצירה המותרת בשנת השמיטה, היא בשדות אשר גדלו בהם פירות וירקות שאין בהם חשש ספיחים (בפרק הבא הסברת המושג), יש לקצור ולבצור מעט מעט ובשינוי מהדרך הרגילה.
5. שאר כל המלאכות אסורות מדרבנן והכלל הקובע לגבי אותן מלאכות שמותר לעשותן כאשר המטרה קיום האילן "אוקמי אילנא". ואם המטרה השבחת השדה "אברוי אילנא" אסור ככל הפעולות שהותרו במלאכות דרבנן לקיומו של העץ והצמח יעשו בהתיעצות עם חכם ומומחה (אגרונם). אולם גם אז ממעטין בהם ככל האפשר.
6. צריך להשתדל להקדים את הפעולה הקשורה לקיום העץ לפני ר"ה של שביעית, או לאחר ר"ה של שמינית (ככל שהדבר אפשרי) וזאת בכדי לקיים את הצווי "ושבתה הארץ"

חידודי שביעית על דרך המליצה !!!

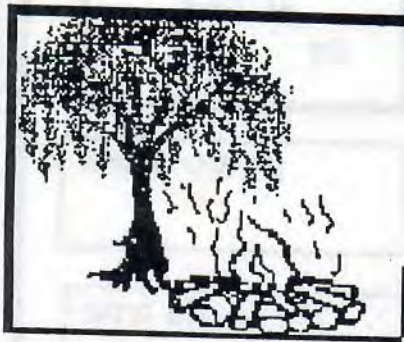

גיזום
הענף
לצורך.....!?

מותר

גיזום הענף
לצורך השבת
העץ ?

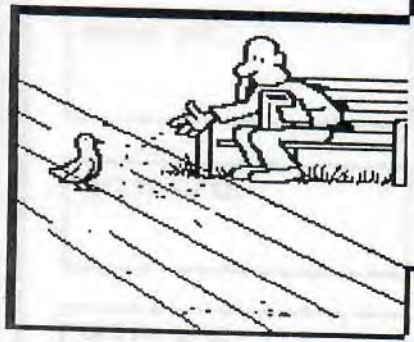
גיזום

עישון העץ
להשבתו ?

עישון העץ
לצורך קיומו
או בשביל ל..?

עישון

נתינת זרעים
כדי להאכיל
ציפורים ?
במקום שלא
מיועד לזריעה

זריעה ו נטיעה
של שתילים
או עצים ?

זריעה

סילוק אבנים
לשימוש
של.....!?

סילוק אבנים
כדי לשבח
גדילת העץ ?

סיקול (סילוק)

מלא את הטבלה שלעיל !!!

פרק ב'

דן

איסור

ספיחין

מושגים
בפרק

זה.

איסור ספיחין.

שדה בור.

שדה ניר.

שדה כרם.

שדה זרע.

גידולי קרקע
נחלקים לשלוש.

מצוות עקירת
ספיחין.

חלוקת הפירות לב' סוגים.

פירות המותרים מן התורה באכילה.

פירות שגזרו עליהם חכמים ואסורין באכילה.

מהו איסור ספיחין ע"פ הרמב"ם וע"פ הר"ש.

שדות שלא גזרו בהם חז"ל משום איסור ספיחין.

גידולים שאין בהם איסור ספיחין וחידושו של החזון איש.

סיכום איסור ספיחין.

חידודי שביעית על דרך המליצה.

מהו איסור ספיחין?

הצמחים נחלקים לענין שביעית לשני סוגים

פרי העץ הגדלים מאליהם שנה בשנה.

פרי האדמה הנזרעים שנה בשנה והם: תבואה, קטניות וירקות.

החורה התירה לאכל

הפרי גדל מעצמו ונאסר עלינו לבצור ולקטוף בדרך הרגילה. אולם יש בו קדושת שביעית.

א: כל דבר שגדל בשדה שלא ע"י חרישה וזריעה וגדל מעצמו.
ב: זרעו בשישית וצמח בשביעית
ג: צמחים שנזרעו בשביעית באיסור.
(בדברים הנ"ל יש קדושת פירות)

איסור ספיחין הנוהג בפרי האדמה בלבד.

התירה התורה לאכל מן הנ"ל, אולם קוצר מעט מעט ואוכל.

כשראו חכמים שנתרבו בעלי עבירה שזרעו שדותיהם בשביעית ואמרו מאליהם צמחו, אסרו באכילה את כל מה שצמח בשביעית (כפי שפורט לעיל) וזה איסור ספיחין.

איסור ספיחין

ע"פ הרמב"ם כל ירק שנלקט אחר ר"ה של שביעית אסור משום ספיחין. ומה שנותר לאכל הוא רק מפירות האילן, הנקטפים בצורת ההיתר.

אולם חז"ל לא גזרו על ספיחים במקומות מסוימים ולא חששו שאדם יזרע במקומות הבאים בשביעית.

ע"פ הר"ש אם הירק גדל בשישית ונלקט בשביעית, אין עליו איסור ספיחין. ולכן יותר לנו לאכל ירקות למשך תקופה נוספת לאחר ר"ה של שביעית.

שדה זרע:

התבואה
תתקלקל
מהספיחים
שיגדלו בשדה ולא
נוח לו בזה.

שדה כרם:

הספיחים שיגדלו
יאסרו לו את
הכרם משום
כלאיים ולא נוח לו
בזה.

שדה ניר: שדה

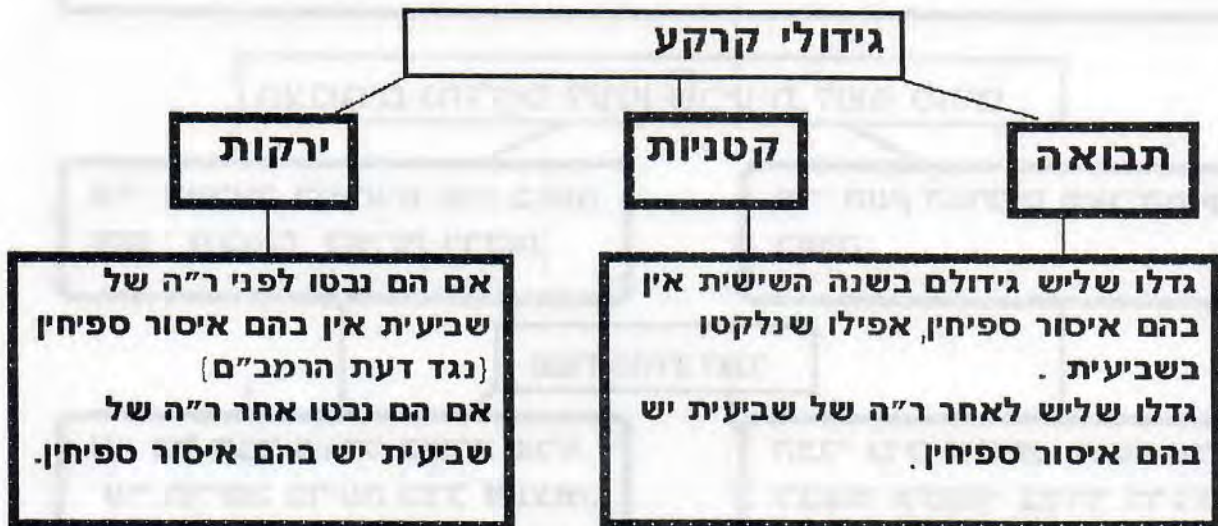
חרוש שהזרעים
העולים בו
מפריעים לו
וחושש שתקלקל
החרישה.

שדה בור: שדה

שקשה לזרוע בו
בתנאים רגילים ולכן
אין חשש שאדם
יטרח מדאי ויזרע
בשביעית.

איסור ספיחים לא נוהג גם במקרים הבאים:

נתח קטע זה בהרחבה.

א:דרך נוספת להתרת איסור ספיחין חידוש החזון איש והיא: שינוי מסדר הזריעה הרגיל בכל שנה ושנה. ואם זרענו לפני ר"ה של שביעית, חיסה במקום שחת, כפי שנדרש על ידי הסדר השנתי המקובל יהיה מותר לאכול הספיחים שיגדלו מזריעה זו [דוגמא]

שנה	2	3	4	5	6	שמיטה
גידול חיסה	שעורה	שחת	חיסה	שעורה	חיסה	חיסה

היות וכאן הזריעה בשינוי היא מפני השנה השביעית, ולא משום שנח לו הדבר, וזה יהיה דומה לשדה בור וניר שלא גזרו משום שאין הדבר נוח לאדם.

ב: חידוש שני של החזון איש היא סחורה הנלקחת משדה של גוי אין בה איסור ספיחים. (לענין קדושת הפירות עיין בפרק הבא)

סיכום איסור ספיחין

- א:** ספיחים הכוונה לכל מה שתוציא הארץ בשנה השביעית, בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית ובין מן העשבים והירקות שעלו מאליהן. ומן התורה מותרים באכילה ויש בהם קדושת שביעית. ואולם חכמים אסרו ספיחין משום עוברי עבירה, שלא יזרעו בשביעית.
- ב:** מצווה לעקור ספיחין בשביעית וכשעוקרם מניחם במקומם לירקב ואינו מפסידם בידיים אולם ירקות כעין בוסר שטרם הגיעו לעונת המעשרות שלהם אין לעוקרם.
- ג:** אין מאכילין ספיחין לבהמה. תבן וקש אין נוהג בהם איסור ספיחים.
- ד:** כמו כן אסורים בהנאת הגוף (כמו להריח וקישוטי הבית).
- ה:** אין איסור ספיחין על ירקות שגדלו ברשותו של נכרי. (אינו מצווה על השמיטה)

כרך ג'

קדושת

פירות

שביעית

טבלת סיכום פירות וירקות המותרים בשנת השמיטה.

באילו פירות וירקות חלה קדושת שביעית?

מה היא קדושת פירות שביעית ?

ארבע מצוות נצטוונו משום קדושה שביעית.

הפקרת פירות, איסור סחורה, איסור הפסד, מצוות ביעור

חידודי שביעית על דרך המליצה .

פירות הנקצרים לאוצר בית דין מה דינם?

מושגים

בפרק

זה.

קדושת פירות

נביטה, שליש
גידול, חנטה.

הפקרה.

איסור סחורה.

איסור הפסד.

מצוות ביעור.

דמי פירות שביעית.

אוצר בית דין.

קדושת פירות שביעית

סיכום הדינים לגבי גידולים שאין ויש קדושת שביעית וכן האם מותרים באכילה

הסוג	לפני ר"ה של שביעית	אחר ר"ה של שביעית	הדין	דין קדושה
ירקות ופירות האדמה	צמחו או נבטו	נלקטו	מותרים באכילה	יש קדושה
תבואה וקטניות	הגיעו לשליש גידול <i>(בגזען טעם בשליש גידול)</i>	נלקטו	מותרים באכילה	אין קדושה
תבואה קטניות וירקות		הגיעו לשליש גידול או נבטו	אסורים באכילה	איסור ספיחין
תבואה קטניות וירקות	שינוי מחזור הזריעה זרעו בשישית מין תבואה שונה מהרגיל בעונה זו ובחלקה זו (הצעת החזון איש)	נלקטו ואף צמחו בשביעית	מותרים באכילה	יש קדושה
פירות האילן	חנטו (חנטה)	נקטפו	מותרים באכילה	אין קדושה
פירות האילן	מה היא חנטה? - בפידנות ראשית התחוות הפרי. - בזיתים וזנגביל שליש גידולן.	חנטו	מותרים באכילה	יש קדושה

קדושת פירות שביעית : חלה על הפירות או הירקות המותרים באכילה בשנה השביעית (ראה לעיל), ויש עליהם קדושה מיחדת ואסור לו לאדם לזלזל בהם. וארבע מצוות נצטוו משום קדושה זו.

תיכון דתני עיוני מדעי
אמנית - דניאלה
הספדיה
No. 2542

הפקרה

פירות שביעית הפקר הם, ויש לבעל השדה להודיע שפירותיו הפקר וכל מי שירצה יבא ויקטוף. בעל השדה רשאי להכניס לביתו כמות אוכל המספיקה לו ולבני ביתו. עבר ושמר את הפירות ולא הפקירם לא נאסרו אבל חכמים קנסו אתו. פירות שביעית מכיוון שהם הפקר פטורים מתרומות ומעשרות.

איסור סחורה

אסור לסחור בפירות שביעית והסוחר בהם עובר על מצוות עשה. אולם מותר לבעל השדה למכור מעט פירות כמעט שמותר לו לקחת לביתו. במכירת הפירות אסור שתעשה, במדה ובמשקל ובמנין, כי אם בהערכה. מכר פירות שביעית, הפירות עומדים בקדושתם וכסף התמורה נתפס אף הוא בקדושה, קנה באותו כסף בשר יצא הכסף לחולין והבשר נכנס תחתיו וכן לעולם נתפס האחרון במקום קודמו, והפירות לעולם בקדושתם עומדים. בדמי שביעית אפשר לקנות רק דבר מאכל. אם קונה בהקפה פירות שביעית, ומשלם מאוחר יותר אין הדמים נתפסים בקדושה אין למכור או להאכיל נכרי מפירות שביעית. (הנכרי מוריד מקדושת הפרי)

איסור הפסד

פירות שביעה ניתנו לאכילה ולא להשחתה. המפסיד פירות שביעית עובר על מצוות עשה "לאכלה" - ולא להפסד. אסור לאדם לקלקל פירות בין בהיותם על העצים ובין לאחר אכילתם עם השאריות שנשארו מהאוכל. מאכל אדם הראוי אין מאכילים לבהמה, אולם אם נפסל מאכילת אדם ונתעפש מותר להאכילו לבהמה. אין משנים פירות שביעית מברייתם ולכן אין סוחטים ועושים ריבה מפירות שאינם עומדים למטרה זו, אסור לזרוק את הקליפות לאשפה אלא מניחם בכלי מיוחד עד שירקבו.

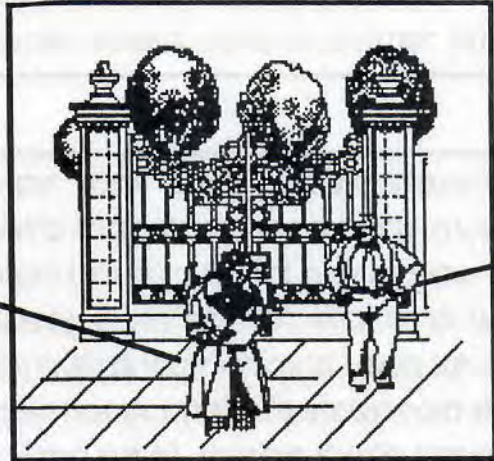
מצוות ביעור

לכל פרי וירק יש עונת גידול והתורה הודיעה כי אכילת פירות שביעית מותרת, כל זמן שהפרי או הירק נמצאים בעונת גידול אולם מיד עם תום עונה זו יש חיוב לבער את הפירות והירקותמן הבית. אין מצוות ביעור לכלות את הפירות מן העולם אלא שצריך להוציאם מרשותו ולהפקירם. (מטרת הביעור למנוע צבירה ואגירה של הפירות) כיצד מבער? מוציאם לרשות הרבים ואומר בפני שלושה "אחינו בית ישראל מי שצריך ליטול יטול" אחר שביער הפירות מותר לו לחזור ולזכות בהם אבל נשארים עדיין בקדושת שביעית. עבר זמן הביעור ולא ביער, הפירות נאסרים באכילה ויש לשורפם.

חידודי שביעית על דרך המליצה

1

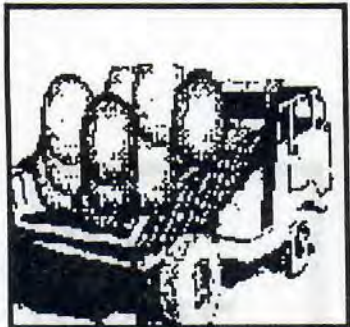
אני קונס אותך על אי הפקרת פירות שדך. עליך להשאיר את השערים פתוחים

הפקר

2

טוב תקנוס אותי. אני יודע שחכמים קבעו שאם לא הפקרתי את הפירות, הם לא נאסרים באכילה.

אסור לבעל השדה לסחור בפירות שביעית בכמויות גדולות.

מותר לבעל השדה למכור מעט פירות כשיעור שמותר לו לקחת הביתה

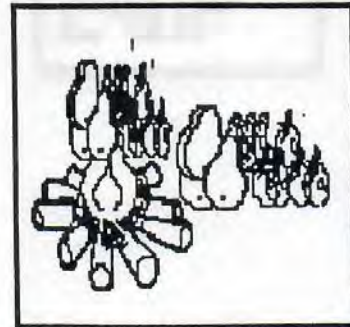
איסור סחורה

אסור לזרוק פירות אשפה וכן אסור לעשות שימוש הפוגע בקדושת הפרי. כמו ...

אסור להפסיד פירות שביעית. אולם מותר לסחוט מפירות העומדים לכך

איסור הפסד

עבר זמן הביעור ולא ביערם, אסור לשרוף את הפירות.

מוציא את הפירות מרשותו ואומר בפני שלושה "מישריך ליטול יטול".

מצוות ביעור

אוצר בית דין

כדי למנוע מכשולים ותקלות בריבוי הדינים והאיסורים הקשורים במצוות שמיטה, (כפי שראינו), נוהגים שבעלי השדות מוסרים את שדותיהם וכרמיהם לבית דין, בית דין שוכר פועלים כדי לקצור ולבצור הפירות המותרים באכילה בשנה השביעית, (כפי שראינו בפרק הקודם) על מנת לאספם באוצר בית דין ולחלקם לכל אחד לפי אנשי ביתו וכן הם גובים שכר הפועלים ושאר ההוצאות הכרוכות בהבאתם לאוצר.

העברת השדות לאוצר בית דין פותרת הרבה בעיות הלכתיות הקשורות לצורת העבודה באיסוף היבול, המסחר, מצוות ביעור.

מצוות ביעור: פירות אוצר בי"ד פטורים מביעור, מכיוון שנתיתם לביה"ד זהו הפקרו ואפשר לחלקם גם אחרי זמן הביעור.

קצירה ובצירה: איסוף הפירות או היבול בבת אחת כגון קצירה בקומבין מותרים ואין צורך בשינויים בזמן הקצירה והבצירה.

איסור סחורה: הפירות אסורים בסחורה אך בית דין רשאי לשלם לעובדיו תמורת עבודתם ולגבות הוצאות מן הצבור. בחלוקת הפירות לצבור רשאים למדוד ולשקול.

קדושת הפירות: בפירות עדיין יש קדושת שביעית ויש להקפיד על כל ההלכות. אולם הכסף המשולם מן הצבור לבי"ד אין בו קדושת שביעית. (התשלום עבור הוצאות)

עבודות דרבנן: מותר לעשות בשדות מלאכות דרבנן

פרק ד'

שביעית

בזמן

הזה

האם שביעית מדאוריתא או מדרבנן ?

היתר מכירת קרקעות לנוכרי.

ג' סיבות לדעת האוסרים את המכירה.

ג' סיבות לדעת המתירים את המכירה.

כיצד לנהוג בקרקע ובפירות ע"פ ב' הדעות הנ"ל

סיכום סוגיית היתר המכירה.

תוספת שביעית - מן התורה ומן חכמים.

מושגים

בפרק

זה.

שביעית בזמן הזה

מכירת קרקעות

"איסור לא תחנם"

פירות גוי לענין
קדושה.

רישום בטאבו.

הפקעת קדושת
ארץ ישראל ?!

תוספת שביעית
ומראית עין.

שביעית בזמן הזה

רבי: מדרבנן

חכמים: מדאורייתא

"וזה דבר השמיטה שמוט שני שמיטין הללו שמיטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמיטה נוהגת. פסקו יובלות שמיטה נוהגת מדרבנן.

לדעת רוב הפוסקים שביעית בזמן הזה (דהיינו לאחר חורבן בית שני) מדרבנן. היות ושביעית בזמן היא מדרבנן, הרי הקלו חכמים במקרים מסוימים לבצע מלאכות שביעית האסורות מדרבנן. עם חידוש הישוב היהודי בארץ ישראל עלתה בעיית שמירת השביעית, הקושי בשמירת השמיטה, וההלכה שמצוות שמיטה היא מדרבנן הביאו את החכמים למצא פתרונות לענין מצוות השמיטה.

קולות אלו שימשו יסוד להיתר מכירה קרקעות. מהוא היתר מכירת קרקעות?! מכירת קרקעות ארץ ישראל לגוי כדי להמנע בדרך זו מבעיות הנגרמות על ידי שמירת מצוות השמיטה. אולם בהיתר המכירה חלוקות הדעות יש אוסרים ויש מתירים.

סיכום הדעות בענין היתר המכירה

דעת המתירים	דעת האוסרים
מכירה לזמן קצוב אין בה משום לא תחנם והמכירה האסורה היא מכירה לצמיתות.	1: קיים איסור למכור אדמת ארץ ישראל לגוי "לא תחנם" (לא תתן להם חניה בקרקע)
בענין זה יש מחלוקת אם יש בידי נכרי להפקיע מידי קדושת שביעית והמתירים סומכים על סברותם של השו"ע ואחרים.	2: אין מכירה לנכרי מפקיעה מידי קדושת שביעית.
אין צורך ברישום, מספיקה מכירה של דעת הקונה והמוכר וכוונת שני הצדדים להפקיע איסור וכוונה זו ברורה וע"כ אין צורך ברישום נוסף בטאבו.	3: אין תוקף למכירה משום שאינה נרשמת בספרי הטאבו (רושם האחזקה).

סיכום הלכות לגבי הקרקע ע"פ האוסרים והמתירים בענין המכירה

המצב	דעת האוסרים	דעת המתירים
פירות וירקות שגדלו על אדמות גוי.	יש בהם קדושת שביעית .	אין בהם קדושת שביעית
מכירת קרקע לגוי	אסורה	בשעת הדחק וכהוראת שע
נמכרה הקרקע לגוי	המכירה אינה מפקיעה מקדושת שביעית	המכירה מפקיעה את קדושת שביעית
כיצד לנהוג בשדה ערב שביעית	ירק: לזרוע שלושה ימים לפני ר"ה של שביעית כדי שיקלט בששית. תבואה וקטניות: צריכים להגיע עד שליש הגרעין בששית. חידוש החזון איש שיחיו מסדר הזריעה הרגיל בכל שנה ושנה	לכתחילה יש לנהוג כמו בטור הקודם . בשעת הדחק וצורך השעה ימכרו את הקרקע.
כיצד לנהוג בשדה בשביעית.	מלאכות דאורייתא אסורות מלאכות דרבנן "אברו" אסור מלאכות דרבנן "אוקמי" מותר	מלאכות דאורייתא אסורות מלאכות דרבנן "אברו" מותר מלאכות דרבנן "אוקמי" מותר
קדושת שביעית	הפירות קדושים בקדושת שביעית יש איסורי סחורה, הפסד, הפקר וביעור. אולם אם נקצרו לאוצר בי"ד נשאר לקונה איסור הפסד	הפירות אינם קדושים בקדושת שביעית. (שנים המקילים אף בעבודות דאורייתא בתנאים מסוימים)

סיכום סוגיית היתר המכירה

1. לדעת רב הפוסקים שביעית בזמן הזה היא מדרבנן .
2. היות ששביעית בזמן הזה היא מדרבנן הקלו חכמים בביצוע מלאכות שונות .
3. היתר המכירה מפקיע את קדושת הארץ לקיום מצוות שמטה. וכן לא חלה קדושת שביעית על הפרי שגדל באדמה הנמכרת לגוי.
4. גם הסומכים על היתר המכירה לא התירו מלאכות מדאורייתא אלא ע"י נכריים בלבד .
5. האוסרים מכירה משתמשים בעזרת אוצר בי"ד והכנה מוקדמת ערב השביעית.
6. אדם פרטי חייב להשתדל לקיים את מצוות השמיטה ולא לסמוך על היתר המכירה .
7. בעלי שדות וגופים גדולים שאינם יכולים לעמוד בהתחייבות הנובעות משמירת השמיטה מוכרים את קרקעותיהם לגוי דרך הרבנות הראשית המחתימה את בעל השדה על הרשאה למכירת קרקע.

הסומכים על אוצר בית דין .

הסומכים על היתר המכירה

תוספת שביעית

מכניסת השבת ועד יציאתה עוברים כ 25 שעות, השבת אינה כאורך יום רגיל אלא יותר וזוהיא תוספת שבת שמצווה להוסיף מן החול על הקודש. כתוספת שבת כן תוספת שביעית, חכמים הוסיפו זמן בערב שביעית, בו אסרו לחרוש כשהמטרה הכשרת הקרקע לשביעית.

תוספת חכמים

אולם חכמים הוסיפו על זמן זה וגזרו שלא יהיו חורשין שדה אילן אלא עד העצרת. ושדה לבן (שדה של תבואה וקטניות שאין בו אילן ואין בו צל) עד הפסח.

תוספת בזמן הבית

הלכה למשה מסיני כי **שלושים יום לפני שביעית** אסורה עבודת הארץ. ודבר זה בזמן שביהמ"ק היה קיים ונאסר מפי השמועה מפני שהוא מתקנה לשביעית את הקרקע.

שתי תוספות שביעית אלה התבטלו.

תוספת חכמים בוטלה ע"י רבן גמליאל ובית דינו, רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה.

תוספת של הלכה למשה מסיני בוטלה, מכיוון שהיא נקבעה מראש רק לזמן שהיה ביהמ"ק קיים. ולכן היום מותרת עבודת הקרקע כדין תורה עד ראש השנה.

סיכום הלכה למעשה

אע"פ שבזמן הזה אין דין של תוספת שביעית, אין לנטוע אילנות יותר מאוחר מיום ט"ז באב שלפני השביעית, וזאת כדי שתיקלט הנטיעה שבועיים ותשהה אחר הקליטה **שלושים יום** קודם ר"ה של שמיטה. א"כ אסור לנטוע ארבעים וארבע יום קודם ר"ה של השמיטה וזה משום מראית עין שאם יטע לאחר ט"ז ואילך, יאמר הרואה שבשביעית נטע כיוון ששנות ערלה באילן זה יתחילו למנות משנת השמיטה, ונמצא כאילו נטע בשביעית. 44 יום = [שבועים+שלושים יום] נחשבים כשנה ראשונה לערלה. ולכן אם נטע 44 יום קודם ר"ה הרי עלתה לו שנה למנין ערלה. אם נטע פחות מ 44 יום קודם ר"ה, יעקור את העץ ואם לא עקר הפירות מותרים.

פרק ה'

דן

שמיטת

כספים

איסור מניעת הלוואה .

איסור תביעת החוב "לא יגוש".

ביטול החוב - השמטת ההלוואה.

מהוא פרוזבול, ונוסח הפרוזבול.

קיום שמיטת כספים בזמן הזה .

זמן כתיבת השטר ובפני מי כותב?

כתיבת פרוזבול רק כשיש קרקע ללווה.

חידודי שביעית על דרך המליצה.

מושגים
בפרק
זה.

שמיטת כספים

ג' מצוות יש בה

פרוזבול.

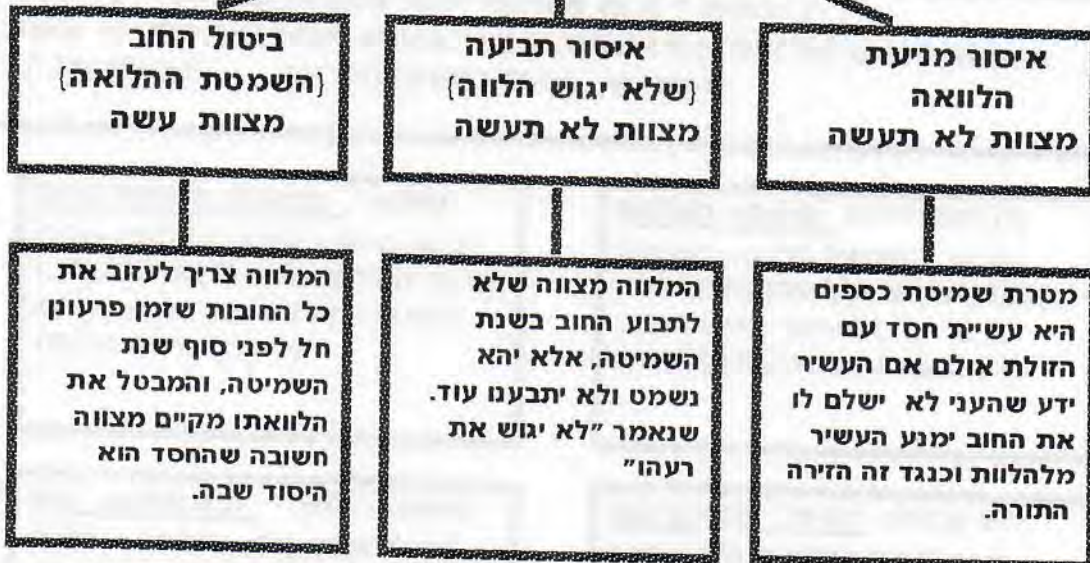
כמוסר שטרותיו
לבית דין.

" משמט אני"

יסוד שמיטת
כספים .

המצווה לשמט את החובות בשנת השמיטה אינה מצווה הקשורה לקרקע, אך היא קשורה בשנת השמיטה. מצווה זו שייכת לכל אדם העומד בקשרים כספיים עם זולתו. "...שמוט, כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו"

מצוות שמירת כספים כוללת:
מצוות עשה אחת ושתי מצוות לא תעשה.

מצוות שמירת כספים מחייבת את המלווה לוותר על חובו בשמיטה. תכליתה של מצווה זו לאפשר ללווה להתחיל את חייו מחדש, ולא ישקע בחובות שלא יוכל לצאת מהם.

אולם בימי בית שני ראו שדין שמירת כספים פועל בכיוון ההפוך, ובמקום לעזור לעני, הוא גורם לכך שעשירים מפסיקים להלוות, והעני סובל יותר. כשראה זאת הלל שאנשים נמנעים מלהלוות ועוברים על הכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל..." שמצווה זו מן התורה לעומת מצוות שמירת כספים שהיא מדרבנן (מצווה זו מותנית בכך שרוב ישראל יהיה בארץ ישראל) עמד והתקין את תקנת הפרוזבול.

פרוזבול: המלה יונית ומובנה, תעודת תביעה לבית הדין לגביית החוב. (כמין שטר בטחון).
כיצד פרוזבול פתר את המצב של מניעת הלואה, על כך בדף הבא

פרוזבול :

ה"פרוזבול" היא תקנה לעשירים, ולעניים. לעשירים שיוכלו להלוות בלא חשש שהשביעית תשמט את הלוואתם. והעניים שיוכלו לקבל הלוואות בעת הצורך. המלווה מוסר לבית דין הרשאה לגבות כל חובותיו, והיות ואין השביעית משמטת את החובות הנמסרים לבית דין, הרי יוכל המלווה בתום שנת השמיטה לחזור ולתבוע את חובו. המוסר שטרותיו לבית דין - העביר את זכות נגביה לבית הדין. והמלווה אינו עובר על איסור של "לא יגוש" כמו כן תקנת פרוזבול לא תמנע מהעשירים להלוות כי כספם מובטח.

יש לציין שהפרוזבול מועיל כאשר שמיטת כספים מדרבנן. אבל כאשר שמיטת כספים מדאורייתא אין הפרוזבול מועיל.

נוסח הפרוזבול כפי שמוכא במס' שביעית פרק י' משנה ד'.
"מוסר אני לכם איש פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי, שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים חותמים למטה, או העדים."

קיום שמיטת כספים: חכמים

תקנו שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה אע"פ שאין שמיטת קרקע נוהגת מדאורייתא וכל זה כדי שלא תשכח תורה מִישראל.

שמיטת כספים: הבדל יסודי בין

שמיטת כספים לשמיטת קרקע והוא מקום תחולתה. שמיטת קרקע נוהגת בארץ ישראל בלבד ואילו שמיטת כספים נוהגת גם בחו"ל

זמן ההשמטה: שנת השמיטה

משמטת בסופה, ולכן מותר לגבות את חובו במשך שנת השמיטה, ואיסור הגבייה נכנס לתוקפו בראש השנה של השנה השמינית

זמן כתיבת השטר: כותבים את

השטר בימים אחרונים של שנת השמיטה אולם דעת הרא"ש שאיסור לא תיגוש מתחיל מייד עם שנת השמיטה וכותב השטר בסוף השנת

איסור גביית חוב מתחיל: הלווה

את חברו בשביעית עצמה וכן קודם גובה חובו כל השנה, וכשתגיע ר"ה של שנה שמינית, אינו רשאי לתבוע והחוב אבוד, אלא אם עשה פרוזבול.

בזמן הזה: שמיטת כספים

מדרבנן וע"כ אפשר לכתוב פרוזבול, בפני שלושה תלמידי חכמים שהם כבית דין ואז יהיה מותר לגבות את החובות אף לאחר השמיטה.

מלווה שלא כתב פרוזבול והלווה בא להחזיר חובו אחר שנת השמיטה על המלווה לאמר משמט אני החוב ופטור מלשלם אולם הלווה משיב רצוני שתקבל את הכסף לא כתשלום חוב אלא כמתנה, יקבל ממנו המלווה.

יסוד ושורש הוראת התורה
 ב"שמיטת כספים" היא
 להקנות לבני האדם מידות
 נעלות כגון נדיבות, סייג
 מקמצנות, הרחקה מגזל
 ומחמדנות, ובטחון בה'.

כתיבה על קרקע: אין כותבים פרוזבול אלא אם יש ללוה
 קרקע כל שהוא ואם אין לו קרקע, מקנה לו המלווה כל
 שהוא מקרקעותיו, בכדי שיחול הפרוזבול הקרקע מהווה
 כגיבוי לפרוזבול. "אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע"
 (יש צורך לשעבד למלווה "כח גבייה" והוא הקרקע)

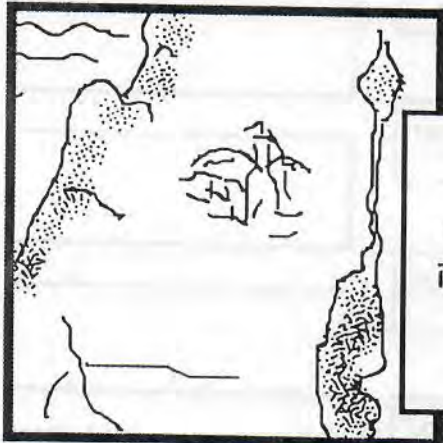
חידודי שביעית על דרך המליצה

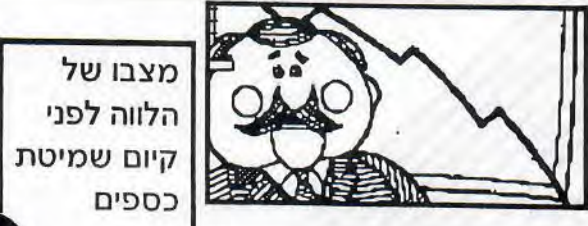
כשראה(הלל הזקן) שנמנעו
 העם מלהלוות זה את זה.

עמד והתקין
 פרוזבול.

מצווה זו
 מאפשרת
 ללוה להתחיל
 חיים חדשים.

פרק ו'

טעמי

מצוות

שביעית

מושגים

בפרק

זה

זכר למעשה בראשית.

חיזוק מידת ביטחון.

חיזוק מידת גמילות וחסד.

זמן לתיקון המידות והעשרה רוחנית.

חיזוק הקשר בין עם ישראל לארצו.

שוויון בין הבריות.

מנוחת האדמה.

זכר ליציאת מצרים.

טעמי מצוות שביעית

טעמים רבים ניתנו למצוות השמיטה חלקן מטעמים דתיים או חברתיים ועוד.
מחבר הספר משנת יוסף חילק את טעמי מצוות השמיטה לשבעה סוגים .

שנת השמיטה
שהיא השנה
השביעית, רומזת לאלף
השביעי, כלומר למצב
של לעתיד לבוא ומצב זה
כולל - מנוחה מיגיעה פיזית
והתעסקות רוחנית בלבד,
תיקון המידות והתקרבות
אל ה'.

שנת השמיטה
אשר האדם שובת
מעבודת האדמה,
גורמת להגברת מידת
הבטחון בבורא העולם ע"י
התחושה של " לה' הארץ
ומלואה" היות והדאגה
לפרנסתו בשנה השביעית
היא בגדר "השלך י'הבך
על ה' והוא
יכלכלך".

שנת השמיטה
גורמת להקניית
הרגלי ותרנות ומידות
טובות כגון חסד וצדקה
עם הזולת, וזאת עקב
ההוראה של איסור אגירת
פירות, מצוות הפקר לעני.
וע"י כך מתרגל האדם
להתחשב עם הנצרכים
והנזקקים לו .

שנת השמיטה
שהיא השנה השביעית,
היא זכר למעשה בראשית
ומקבילה ליום השבת.
ומחזקת את האמונה
בבורא עולם .

שנת השמיטה,
מאפשרת גם לאדם
העמל במשך ששת
השנים, ואין זמנו פנוי
ללימוד תורה. להקדיש זמן
במשך שנה זו להשתלמות
תורנית, על מנת לאגור
מזון רוחני שישפיע עליו
לכל השנים הבאות.

שנת השמיטה
מאפשרת לאדמה
להוכיח לעיני כל את
קיום מצוות הבורא. היות
ובזמן הבריאה לא נשמעה
האדמה לציווי של "עץ פרי -
עושה פרי" כפי שביאר רשי
בבראשית (א' יא'). לכן
ניתנת הזדמנות
לאדמה לכפר על
חטאה .

השביתה
מעבודת האדמה
במשך השנה, תראה
לעין כל, שארץ ישראל
שייכת לעם ישראל, היות
ועם הקשור כל כך בארצו
ושומר לה נאמנות ע"י
מצווה כה חשובה, מוכיח
כי הקשר ביניהם איננו
מקרי בלבד אלא
קשר אמיץ.

כפי שנאמר למצוות שביעית טעמים רבים, בדף הקודם הובאו הטעמים העיקריים ובהרחבה, בדף זה מובאים רוב הטעמים ובקצרה.

זכר למעשה בראשית - האמונה בבורא עולם.	סיבה דתית	א
זכר ליציאת מצרים - האמונה בהנהגת הבורא.	סיבה דתית	ב
חיזוק מידת הגמילות והחסד.	סיבה דתית וחברתית	ג
חיזוק מידת הבטחון בבורא עולם.	סיבה דתית	ד
שנה לתיקון המידות ולימוד רוחני מוגבר.	סיבה דתית	ה
שוויון בין העשירים והעניים.	סיבה חברתית	ו
מנוחת האדמה כדי שתצבור כוח.	סיבה כלכלית	ז
חזוק הקשר בין עם ישראל לארצו א"י.	סיבה דתית לאומית	ח
קדושת ארץ ישראל.	סיבה לאומית דתית	ט

פרק ז'

שביעית

בחיי

היום יום

מושגים

בפרק

זה

גיזום עונתי

גיזום סניטרי

עציץ נקוב

עציץ שאינו נקוב

בית מקורה

**הפקרת חלקו
בחצר משותפת**

**גמר מלאכה נכרי
גמר מלאכה יהודי**

א: עיבודים בשנת השמיטה.

ב: מלאכות בקרקע ובצמחיה.

ג: טיפול בדשאים ד: טיפול בורדים ה: טיפול בעציצים

ו: בתים משותפים ז: קדושת שביעית.

ח: איסור ספיחין ט: דין הפקר בגידולי שביעית.

י: היתר מכירת קרקעות לגוי.

יא: תרומות ומעשרות בשביעית.

יב: שמיטת כספים.

קיצור דיני שביעית בחי היום יום

הרבנות הראשית הורתה לכל החקלאים להתאמץ לשמור שביעית כהלכתה, ועליהם תבא ברכת ה'. לגבי גידולים חקלאיים חיוניים, שלא ניתן לוותר עליהם, ניתן בשעת הדחק למכור לגוי כפי שהונהג בדורות הקודמים, ולהקל במלאכות דרבנן. היתר זה אינו חל על מטעים, חלקות שלא הוכרו כחיוניות וגינות המשמשות לגוי בלבד, ויש לנהוג בהם ככל הלכות שביעית והגשמתם הלכה למעשה בכל בית ובית.

א

עיבודים בשנת השמיטה

בשמיטה עצמה אסורות המלאכות מן התורה: זריעה, זמירה, קצירה, ובצירה, ויש אוסרים גם נעיה וחרישה. שאר המלאכות אסורות מדרבנן. מלאכות דרבנן אסורות רק כשהן באות להשביח את הצמח, אך כשהן דרושות לעצם קיום העץ ולפירותיו - "לאוקמי", הינן מותרות.

ב

מלאכות בקרקע ובצמחיה בשביעית

1: זריעה - אסורה מן התורה. בחלקות שנמכרו לגוי תיעשה ע"י גוי.
2: נטיעה והרכבה אסורות, יש לתכנן הנטיעות קודם השמיטה ואחריה.

- 3: עידור: עידור ותיחוח ביד סביב הצמח מותר רק כשהוא חיוני לקיום הצמח, או לצורך ההשקאה הסדירה.
- 4: השקאה מותרת אולם אין להשקות מעבר לצורך קיום הצמחים.
- 5: דישון אסור. אולם גידול רגיש שהדישון הכרחי לקיומו מותר.
- 6: ריסוס ואיבוק נגד מחלות ומזיקים העלולים לסכן את הצמח - מותר.
- 7: גיזום אסור, מלבד המקרים הבאים: א: גיזום לעיצוב העץ כשהוא הכרחי. ב: גיזום סניטרי של ענפים נגועים העלולים לפגוע בצמח כולו. ג: גיזום לגוי - כיסוח גדר חיה, שמטרתו סילוק צמיחת יתר ניכרת, כיון שאינו נעשה בצורה ובדיקנות של גיזום הבא להצמיח - מותר, כשהגדר כבר גדולה ומלאה. ד: סילוק ענפים מכשילים.
- 8: הדברת עשביה מותר לנכש סביב הצמח עשבים העלולים לחנוק אותו, יש להעדיף ריסוס על פני ניכוש. קלטור אסור.
- 9: שטחי קוצים מותר לכסח או לשרוף מחשש לזוחלים, נחשים או עקרבים.
- 10: כריתת עצים מותר כאשר אין הכוונה להכשיר את השטח לזריעה אלא למטרות אחרות, כגון שבילים וכד' או כשיש צורך בעצים.
- 11: מותר לתקוע עמודים בקרקע, מותר לחפור בורות לצורך ביוב או אינסלציה.
- 12: חצר וגינה מותר לנקות מכל מיני פסולת, אם אין הכוונה להכשיר את המקום לזריעה.

ג

**טיפול
בדשאים**

- 1: השקיה בזנים עמידים אפשר להמתין עד תחילת סימני צמא ואז להשקות.
בזנים רגישים ניתן להשקות במועדים הקבועים.
2: כיסוח בזנים רגילים ניתן לאחר בכמה ימים.

בזנים רגישים ובמדשאות גדולות שעכוב בכסוח יכול לגרום להם נזק צריך לכסח כרגיל. אין לכסח דשא חדש, אשר יתמלא בכך, או דשא אשר יתפשט על פני שטחים חדשים. בכל זאת רצוי למעט בהשקאות וכיסוח מן הרגיל.

ד

**טיפול
בוורדים**

- 1: בורדים אין לבצע גיזום עונתי אולם גיזום סניטרי מותר.
2: קטיף הפרחים לנוי מותר אולם יש לחתוך בשליש העליון או התחתון של הענף ולא לפי כללי הקטיף

המקובלים, במחציתו. בוורדים המיועדים לריח יש לשמור על קדושת שביעית בפרחים.

ה

**טיפול
בעציצים**

- 1: על פי ההלכה יש הבחנה בין שני סוגי עציצים.
עציץ נקוב: הוא עציץ שיש בו נקב הגדול מ- 1 ס"מ ומשום כך הוא נחשב כמחובר לאדמה.
עציץ שאינו נקוב: הוא עציץ שיש בו נקב הקטן מ- 1

ס"מ ולכן הוא נחשב כתלוש מן האדמה. (מספר נקבים סמוכים אינם מצטרפים)
2: עציץ שאינו נקוב ונמצא תחת גג (בית) מותר לבצע בו את הטיפול הדרוש.
עציץ שאינו נקוב אבל לא תחת גג (בית) דינו כדין גינה.

עציץ נקוב ונמצא תחת גג או צמחים הגדלים תחת בית דינם כדין גינה.
3: עציצים ואדניות ללא כיסוי או אדניות קבועות בגג או בקומת קרקע אפילו הן מכוסות, (כיוון שהם מחוברות לקרקע) וכן גינה מתחת לבית דינן כדין "גינה".

4: עציץ נקוב ניתן להופכו לעציץ שאינו נקוב ע"י הוספת צלחת מתחת לעציץ.
5: חורים בדפנות העציץ יהפוך את העציץ ל"נקוב" גם אם תחתיתו אטומה.

6: עציץ שענפיו או עליו מתפשטים מעבר לדפנותיו, דינו כעציץ נקוב אולם אם יהיה מגש או צלחת מתחת לענפיו יהיה כדין עציץ שאינו נקוב. או להחזיר לעציץ את הענפים שהתפשטו מעבר לדפנותיו (ויש מחמירים לאסור).

7: אין להרים עציץ נקוב המונח על הרצפה ולהניחו על האדמה כיון שנחשב כאילו שתל את הצמח באדמה. וכן אין לקחת עציץ נקוב המונח תחת גג ולהוציאו לשטח הפתוח. אולם מותר להכניס עציץ נקוב לתוך ^(הגג) ולהופכו לעציץ שאינו נקוב.

8: מותר להעביר עציצים ממקום למקום כגון העברת דירה אבל יש להניח כלי תחתיו או לעוטפו בניילון. 9: מותר לשים פרחים במים גם אם יפרחו הניצנים עקב כך.

קיצור דיני שביעית בחי היום יום {המשך}

בבתים משותפים יש לדאוג לביצוע העבודות כהלכה. אם אי אפשר למנוע עבודות אסורות, צריך להפקיר חלקו בפני ג' אנשים ואפילו הם מבני ביתו. אפשרות נוספת להשתדל שמספר גדול של דיירים ישתתפו במכירת הקרקע לנכרי.

בתים משותפים

ו

1: פירות ירקות, פרחי ריח ובושם קדושים בקדושת שביעית, ולפיכך אסור לסחור בהם ואסור לאבדם.
2: אסור לקטוף את הגידולים הנ"ל לפני שהפירות ראויים קצת לאכילה והפרחים לריח משום איסור

קדושת שביעית

ז

קלקול גידולי שביעית.

3: גידולים בעציץ שאינו נקוב ובתוך הבית אין בהם קדושת שביעית.

4: קליפות הראויות למאכל כעין קליפות תפוחים וכדומה קדושים בקדושת שביעית וצריך להניחם בשקית ניילון עד שירקבו מעצמם, ואחר כך מותר לזורקם לאשפה. וכן יעשה בשיירי פירות ומאכלים של שביעית, אבל הנותר בשולי הסירים והצלחות שאכלו בהם אין להקפיד.

1: צמחים עונתיים שנבטו בשנת השמיטה ואפילו מאליהם אסורים בשימוש ירקות אסורים באכילה פרחים ובשמים אסורים בהרחה. בפירות אין ספיחין.
2: אין איסור ספיחין בגידולים הגדלים בעציצים בבית

איסור ספיחין

ח

או עציץ שאינו נקוב.

1: גידולים הקדושים בקדושת שביעית מצווה שיהיו הפקר לכל, לכן אסור לבעל הגן לגדור או לנעול את חצירו או גינתו בפני אדם הרוצה לקוטפם.
2: במקרה של חשש נזק ע"י האנשים מותר לבעל

דין הפקר בגידולי שביעית

ט

הגינה לסגור את השערים אולם עליו לתלות שלט "פירות שביעית הפקר, כל החפץ יבקש מבעל הבית ויענה."

3: רצוי לקטוף גידולי שביעית בידיים

קיצור דיני שביעית בחי היום יום {המשך}

היתר המכירה

אין מכירת אדמות ארץ ישראל לגוי מתירה מלאכות האסורות מן התורה אלא האסורות מדרבנן. המכירה מועילה בענין הפקעת קדושת שביעית מן הפירות, ואין עליהם איסור

ספיחין, וכל דיני קדושת הפירות, הפקרתם, דיני אכילתם, איסור הפסדתם, ואיסור הסחורה בהם וכן חובת ביעורם, אינה תופסת בפירות שנמכרה האדמה לנכרי. כמו כן מותרת הוצאת הפירות לחו"ל. יש לציין שגופים מוסדרים כגון צה"ל תנובה ורשתות שבפיקוח הרבנות אינם קולטים בשנת השמיטה תוצרת ממגדלים בלי אישור הרבנות על המכירה

י

תרומות ומעשרות

1: אדמות השייכות לנכרי (וכן אדמות ישראל שנמכרו לקראת השמיטה לגוי דינם כאדמות השייכות לנכרי) אין נוהגים בקדושת שביעית בין שנקטף ע"י הנכרי ובין ע"י היהודי.

2: לענין תרומות ומעשרות הדבר תלוי:

אם הנכרי גמר מלאכת הפרי (ברב המקרים היינו התלישה ממקום גידולו) אין חיוב תרומות ומעשרות.

אם היהודי גמר מלאכת הפרי (תולש הפרי או עושה עוד פעולה הנחוצה לפרי כדי שיהיה ראוי לשימוש) מפרישים תרומות ומעשרות בלא ברכה.

יא

שמיטת כספים

יב

1: אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג, ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום.

2: אין שביעית משמטת אלא בסופה ולכן מותר

לגבות כל חוב שישלו ואחרי שנת השמיטה אסור לגבות כל חוב בין הלוואה שנעשתה קודם לשמיטה ובין הלוואה שנעשתה בשנת השמיטה.

3: המחזיר חוב שעברה עליו שביעית יאמר לו המלווה "משמט אני" ואם אמר הלווה "אעפ"כ רצוני שתקבל" יקבל ממנו.

4: המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו.

5: מלווה הרוצה שלא ישמטו חובותיו, יעשה שטר פרזבול עד ראש השנה של שנה שמינית.

תשרי התשנ"ד לפ"ג שנת השמיטה

מתוך המקורות

- 1: הרמב"ם הלכות שמיטה ויובל.
- 2: חזון איש הלכות שביעית .
- 3: מצוות הארץ {הר' קלמן כהנא}.
- 4: מקור חיים {הר' חיים דוד הלוי}.
- 5: שבת שבתון {הר' איזנברג}.
- 6: דבר השמיטה {משרד החינוך}.
- 7: השמיטה לאור המקורות {הר' צבי}.
- 8: מתוך חוזר הרבנות הראשית .
- 9: לוח שנה תשמ"ז הרבנות הראשית.
- 10: ילקוט השמיטה {הר' טייכל}
- 11: דיני שביעית {דגל ירושלים}
- 12: טעמא דשביעתא.
- 13: גן נוי {הלכות}

ההלכות המובאות כאן הם ע"פ פסקים שהופיעו בחוברות הרבנות הראשית . אולם אין להסתמך להלכה ע"פ חוברת זו ויש לשאול מורה הלכה.

תיכון דתי עיוני מדעי
אמיתית - רעננה
הספרייה
מ.ס. 2542